

การพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยว : พื้นที่ชายแดนจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ชฤษฎ์ เมธาวุฒิสกุล* จุฬารัตน์ ขอบใจกลาง และอภิมุข สดมพฤกษ์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

*Corresponding author: thidsanu.sae@nida.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา และเพื่อศึกษาแนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ บุคลากรอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า 1. แนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับไทย-กัมพูชา คือ 1) ส่งเสริมการฝึกฝนทักษะวิชาชีพและทักษะจำเป็นแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมให้สามารถเป็นไกด์นำเที่ยวท้องถิ่นที่ได้รับการอนุญาตอย่างถูกกฎหมาย 2) เปิดโอกาสให้ครูและผู้ประกอบการได้มีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกันในการเข้ามาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการท่องเที่ยว และนโยบาย “ท่องเที่ยวเมืองรอง” 2. แนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา คือ รัฐบาลและสถานศึกษาต้องสำรวจความต้องการของด้านแรงงานด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และนำข้อมูลมาปรึกษาและสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อผลิตแรงงานให้เพียงพอ

คำสำคัญ : 1. การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน 2. สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม
3. พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา 4. อาชีวศึกษาด้านการท่องเที่ยวและบริการ

**Development of vocational personnel education in tourism:
border areas of Surin and Buriram provinces**

Thidsanu Methawudthisakun^{*}, Chulaporn Kobjaiklang and Aphimuk Sodompruek
National Institute of Development Administration, Bangkok 10240, Thailand

^{}Corresponding author: thidsanu.sae@nida.ac.th*

Abstract

In cooperating with Thai-Cambodian agencies, this study has two objectives that are 1. to determine guidelines for promoting important knowledge and skills of vocational education personnel and 2. to develop a sustainable model for tourism along the area of the Thai-Cambodian borderline in Surin and Buriram provinces. This research is a qualitative research using research on relevant concepts, theories, and selected methods, along with in-depth interview and focus group discussion. The key informants are relevant vocational education personnel. The study showed that guidelines for improving knowledge and skills for vocational education personnel can be as follows: 1. educational institutions should continuously provide professional trainings regarding knowledge about tourism for students, for example, a tour guide training course and 2. the government and educational institutes should constantly investigate tourism labors' needs, then make use of the information in promoting sustainable cooperation and develop a model for sustainable tourism development.

Keywords: 1. Promotion and development of border tourism 2. Department of Tourism and Hospitality
3. Thai-Cambodian border area 4. Vocational in tourism and hospitality

บทนำ

การท่องเที่ยวชายแดนในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ มีช่องทางสำหรับการบริการนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ด่านข้ามแดนถาวรช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ และจุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวช่องสายตะกู จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมการท่องเที่ยวและการเดินทางเข้า-ออกของนักท่องเที่ยวจะใช้บริการด่านช่องจอมเป็นหลัก เพราะเป็นด่านข้ามแดนถาวรเพียงแห่งเดียวที่สามารถเดินทางข้ามไป-มาระหว่างประเทศได้ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนด่านช่องสายตะกูเป็นช่องทางการเดินทางข้ามไป-มาของคนในพื้นที่เท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากรายงานข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองสำคัญของการท่องเที่ยวอีสานใต้ โดยในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 879,452 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 2,014,791 คน ในปี พ.ศ. 2561 (Buriramguru, 2019) จึงส่งผลให้มีการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่มาจากระบบคมนาคมพื้นฐานของจังหวัดบุรีรัมย์ และจากด่านช่องจอมของจังหวัดสุรินทร์ ทำให้ภาคการท่องเที่ยวของทั้งสองจังหวัดเป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อีกทั้งยังมีแหล่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมาก อาทิเช่น ที่พัก ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวใหม่ เป็นต้น ตามบริเวณหน้าด่านชายแดน และสถานที่ท่องเที่ยวภายในเขตตัวเมืองและโดยรอบของจังหวัด (Buriram Provincial Statistical Office, 2017; Surin Provincial Statistical Office, 2018)

จากสภาวะการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจการท่องเที่ยวชายแดนในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ที่ขยายตัวมากขึ้น พบว่ายังขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะความเป็นเลิศในการบริการนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลตระหนักและมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พิจารณาและศึกษาแนวทางส่งเสริมและเร่งผลิตแรงงานในกลุ่มท่องเที่ยวและบริการ จึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 สาขาวิชาหลัก ได้แก่ สาขาวิชาการท่องเที่ยว และสาขาวิชาการโรงแรมและบริการ (Technologychaoban, 2017) นอกจากนี้ยังมีการแยกสาขาวิชาออกเป็นหลายประเภทตามศักยภาพของสถานศึกษา ซึ่งในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ มีสถานศึกษาของรัฐและเอกชนในสายอาชีวศึกษาที่เปิดสอนในประเภทวิชาอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว จำนวน 9 แห่ง แบ่งเป็นจังหวัด

สุรินทร์ 5 แห่ง และจังหวัดบุรีรัมย์ 4 แห่ง ซึ่งมีการสอนทั้งในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และหลักสูตรปริญญาตรี สาขาการโรงแรม ของสถาบันการอาชีวศึกษา จำนวน 5 แห่ง

จากที่กล่าวในข้างต้นนี้ จึงเป็นที่มาของปัญหาว่าทำอย่างไรถึงจะร่วมกันสนับสนุนให้เกิดทั้งคุณภาพและศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของอาชีวศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยการศึกษาวเคราะห์ถึงช่องว่างของการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนจุดแข็งจุดอ่อนทั้งในเชิงพื้นที่ เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การดำเนินงานของอาชีวศึกษา และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นความท้าทายในการศึกษาค้นหาปัจจัยและแนวทางกระตุ้นการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา โดยอาศัยความร่วมมือกับสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษา ด้วยการเร่งพัฒนากระบวนการผลิตแรงงานที่มีฝีมือพร้อมต่อการเป็นกลไกในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาส่งเสริมการเรียนการสอนพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชา

โครงการสร้างทักษะแรงงานและวิชาชีพกัมพูชาเป็นหนึ่งในโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศ หรือ Country strategy ที่กรมเอเชียตะวันออกได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมความมั่นคง และพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยได้รับความร่วมมือจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทักษะแรงงานด้านต่าง ๆ ให้แก่แรงงานชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดน เพื่อรองรับ

การลงทุนในจังหวัดชายแดน ซึ่งผู้ประกอบการตามแนวชายแดนจะได้แรงงานที่มีคุณภาพ ส่วนแรงงานจะได้รับความรู้และทักษะที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการขยายเศรษฐกิจของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ทำให้พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่แห่งสันติสุข และลดระดับความรุนแรงของปัญหาข้ามชาติต่าง ๆ ได้ (Ministry of Foreign Affairs, 2014)

สำนักพัฒนาฝีมือแรงงานศรีสะเกษ และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมหลักสูตรยกระดับฝีมือแรงงานให้แก่หัวหน้างาน อาจารย์ ครูฝึก และกำลังแรงงาน จากจังหวัดพระวิหาร เสียมราฐ อุดรมีชัย ของประเทศกัมพูชา ในสาขาการประกอบอาหารนานาชาติและการบริการ โดยใช้กลไกความร่วมมือระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น เพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น โดยร่วมมือกันพัฒนาแบบทวิภาคีพื้นฐานความเป็นนามิตรภาพของจังหวัดที่มีชายแดนติดกัน ประกอบด้วย จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย จังหวัดพระวิหาร เสียมราฐ และจังหวัดอุดรมีชัย ประเทศกัมพูชา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานและบริการด้านต่าง ๆ เพื่อสอดรับนโยบายและยุทธศาสตร์เร่งด่วนของรัฐบาล รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทย - กัมพูชา และลดปัญหาการค้ามนุษย์ พร้อมทั้งส่งเสริมการค้าชายแดน เป็นต้น

ความร่วมมือเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาไทย - กัมพูชา

ความร่วมมือระหว่างไทย - กัมพูชา มีมาเป็นเวลานาน ก่อนการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) ภายใต้กรอบความร่วมมือทางวิชาการ การพัฒนาระหว่างประเทศและประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการดำเนินการความร่วมมือแบบการจัดหลักสูตรฝึกอบรม ศึกษาดูงาน การเชิญเข้าร่วมประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยน การเยี่ยมเยือนของผู้บริหารระดับสูง การสนับสนุนให้นักศึกษาชาวกัมพูชามาเรียนในประเทศไทย และสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญ/วิทยากร ทั้งยังให้ทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ ความรู้ของนักศึกษา

ชาวกัมพูชา ภายหลังจากการลงนามใน MOU ด้านการศึกษา เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ประเทศไทยได้เชิญ ดร.ทล เพ็ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา เยาวชนและกีฬา พร้อมด้วยคณะมาเยือนประเทศไทยเมื่อปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 เพื่อหารือแนวทางความร่วมมือด้านการศึกษา ภายใต้กรอบของ MOU และมีการเจรจาระดับทวิภาคีระหว่างกัน โดยฝ่ายประเทศไทยจะให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของกัมพูชาในสาขาที่ประเทศกัมพูชาสนใจ ได้แก่ การศึกษาพิเศษ การอุดมศึกษา การศึกษาก่อนวัยเรียน การกีฬาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์อันดีและส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษา ให้มีความเข้มแข็งตามข้อตกลงใน MOU กระทรวงศึกษาธิการ ได้อนุมัติโครงการความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างไทย - กัมพูชา ประจำปี พ.ศ. 2548 โดยเมื่อวันที่ 8 - 11 สิงหาคม พ.ศ. 2548 คณะผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศไทย ได้เดินทางไปประเทศกัมพูชา เพื่อเจรจาความร่วมมือด้านการศึกษาและหารือรายละเอียดการจัดกิจกรรม ได้แก่ การจัดรายการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน เป็นต้น (Bureau of International Cooperation, n.d.)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ บุคลากรอาชีวศึกษา จำนวน 20 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน คือ 1) กลุ่มผู้อำนวยการวิทยาลัย 2) กลุ่มรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ/ฝ่ายวางแผน และความร่วมมือ 3) กลุ่มหัวหน้าแผนกวิชาการโรงแรม/หัวหน้าแผนกวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และ 4) กลุ่มครู-อาจารย์ปฏิบัติการสอน คณะวิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรเป็นกลุ่มบุคลากรสายอาชีวศึกษาในหลักสูตร/สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยก่อนการเก็บข้อมูลจริง ได้ดำเนินการทดลองเก็บข้อมูลเบื้องต้นของสถาบันอาชีวศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

2. เครื่องมือการวิจัย

คณะวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยลักษณะของเครื่องมือจะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อไม่รบกวนเวลาของผู้ให้สัมภาษณ์มากเกินไป รวมทั้งสามารถควบคุมหัวข้อและขอบเขตการสนทนาได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- การทบทวนวรรณกรรม (literature review)

จากหนังสือ/วารสารวิชาการ/งานวิจัย สารสนเทศและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสายอาชีพศึกษาด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาโดยการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยว ไปสู่การนำเสนอแนวทางการสร้างร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศกัมพูชา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปกำหนดนโยบายบนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

งานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกทั้งแบบตัวต่อตัว (face to face interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญในการสนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล และยังเปิดโอกาสให้มีการโต้ตอบเชิงสนทนาระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะขยายไปสู่การค้นพบข้อปัญหาอื่น ๆ ที่ทำให้การศึกษาวิจัยลึกซึ่งยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จัดทำโดยการนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูล คือ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และข้อมูลทุติยภูมิที่สืบค้นและรวบรวมจากหนังสือ/วารสาร/งานวิจัย/สารสนเทศและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องและเอกสารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หลังจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล คณะวิจัยจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ตีความถ้อยคำ สิ่งที่ถูกสัมภาษณ์ พยายามสื่อและข้อมูลที่ได้จากการสังเกต หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทั้งข้อมูลในเชิงบวกและในเชิงลบมาสังเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นผลการศึกษา

ผลการวิจัย

1. แนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์

1.1 แนวทางการส่งเสริมความรู้และทักษะวิชาชีพ

ของนักเรียน พบว่า สถานศึกษาได้พยายามส่งเสริมการฝึกฝนทักษะวิชาชีพและทักษะจำเป็นอื่น ๆ แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมให้นักเรียนสาขาการท่องเที่ยวทุกคนเข้ารับการทดสอบสมรรถนะการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ได้รับการอนุญาตอย่างถูกกฎหมาย การส่งเสริมกิจกรรมทางด้านภาษา (ภาษาอังกฤษและภาษากัมพูชา) ผ่านรูปแบบการเข้าค่ายภาษา การทำกิจกรรมนอกสถานศึกษากับชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการฟังและการออกเสียงอย่างถูกต้อง นอกจากนี้สถานศึกษาควรเน้นเรื่องการบูรณาการศาสตร์วิชาการที่จำเป็นแก่ครูผู้สอนหรือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น ทักษะที่เกี่ยวกับแผนก Food and Beverage Service (F&B) แก่นักเรียนและครูผู้สอน เพราะเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม ทั้งนี้หากมีบุคคลเข้ามาเยี่ยมเยียนวิทยาลัย ผู้บริหารมักจะให้นักเรียนสาขาการโรงแรมเข้าไปดูแลและบริการเป็นประจำ รวมทั้งทักษะการฝึกงานในสถานประกอบการ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ในตำแหน่งงานที่ถนัด โดยไม่มีการปิดกั้นหรือคิดแทนนักเรียน

1.2 แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนวิชาชีพของครูผู้สอน

พบว่า สถานศึกษาได้เปิดโอกาสให้ครูและผู้ปกครองที่ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวได้มีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยอนุญาตให้ผู้ปกครองและทีมงานนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาให้ความรู้ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับครูผู้สอน รวมทั้งนโยบาย “ท่องเที่ยวเมืองรอง” ของรัฐบาล มีส่วนในการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวและบริการในจังหวัดมากขึ้น ทำให้ครูผู้สอนมีโอกาสศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเชิงเทคนิคและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ เพื่อนำมาถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักเรียน นอกจากนี้ ครูควรได้รับการอบรมและฝึกฝนภาษาต่างประเทศ และการพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาขาที่สอนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสถานศึกษาต้องเพิ่มงบประมาณการจัดซื้ออุปกรณ์เพื่อการฝึกทักษะในการสอนส่วนภาครัฐบาล ควรมีการสนับสนุนความก้าวหน้าในด้านวิชาชีพแก่ครูผู้สอน โดยเฉพาะครูที่จบตรงตามสาขา แต่ยังไม่ค่อยมีใบประกอบวิชาชีพครูที่ถูกกีดกีดออกจากระบบ ทำให้สถานศึกษาสูญเสียบุคลากรที่มีคุณภาพ เพราะครูกลุ่มนี้ค่อนข้างขาดแคลนมากในปัจจุบัน รวมถึงนโยบาย “คืนครูสู่นักเรียน” ควรได้รับการใส่ใจและปฏิบัติอย่างจริงจัง ปัจจุบันครูยังต้องทำงานอื่น ๆ มากกว่างานสอนหนังสือ เช่น ธุรการ

บัญชี พัสตุ อบรม ประชุม เป็นต้น และผู้บริหารจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจในบริบทการทำงานของครูผู้สอนด้วย

1.3 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษาและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
พบว่า ผู้บริหารไม่ควรมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรการท่องเที่ยวและการโรงแรมโดยให้ผู้เรียนออกไปเป็นแรงงานในตลาดแรงงานมากเกินไป แต่ควรเน้นเรื่องการเป็นผู้ประกอบการควบคู่กันไป และควรเล็งเห็นประโยชน์ของการผลิตแรงงานด้านอาชีวศึกษาเพื่อทำงานในพื้นที่ของตนเองให้มากขึ้น ควรพัฒนาหลักสูตรให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภายนอกด้วยการเชื่อมประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หอการค้า สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาร่วมกัน

ในส่วนของผู้บริหารระดับจังหวัด พบว่า ควรเร่งดำเนินการจัดสร้างระบบสาธารณูปโภคและระบบโครงสร้างพื้นฐานบริเวณด้านชายแดนทั้งช่องทางและช่องสายตะกู และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัด เพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในอนาคต ควรสร้างความเชื่อมโยงของแผนการท่องเที่ยวทั้งภายในและระหว่างจังหวัด เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ เช่น นโยบายของรัฐบาล “ท่องเที่ยวเมืองรอง” และนโยบายของจังหวัดที่มุ่งเน้นพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเป็นสำคัญผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดการแข่งขัน MotoGP การแข่งขันฟุตบอลที่สนามช้างอารีนา งานเทศกาลกัญชาโลก โครงการโลกของช้าง (Elephant World) งานภูเขาไฟกระโดง เป็นต้น ซึ่งจะกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้เข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดพื้นที่กิจกรรมให้สถานศึกษาได้สร้างโอกาสในการศึกษาเรียนรู้งาน เพื่อวางแผนพัฒนาสถานศึกษาในอนาคตให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของจังหวัดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นเพื่อป้อนนักศึกษาจบใหม่เข้าสู่ระบบตลาดแรงงาน และการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนในทุกระดับชั้น ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ควรกำหนดมาตรฐานของหลักสูตรการสอนในสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมให้เหมือนกันทั่วประเทศ (วิชาที่เรียนในแต่ละภาคเรียน) เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับนักเรียน

ในกรณีที่จะต้องย้ายสถานศึกษา และพิจารณาเลือกสรรเทคนิควิธีการสอนที่มีคุณภาพมาเผยแพร่แก่ครูในสาขาเดียวกันให้มากยิ่งขึ้น ควรหาแนวทางการผลิตครูสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมของอาชีวศึกษาเอง เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการในการเป็นครูผู้สอนในสายวิชาชีพ และควรหาแนวทางสำคัญเพื่อเชื่อมโยงระบบการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดความแข็งแกร่งของระบบการศึกษาไทย และเกิดการผลิตแรงงานที่มีความสามารถ เพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของผู้บริหารระดับกระทรวงและรัฐบาล พบว่า ควรสร้างมาตรฐานของวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียนมิใช่เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผลิตนักเรียนในสาขาเหล่านี้ออกมาเพื่อป้อนตลาดแรงงาน เพราะมองว่าเป็นช่วงขาดแคลนแรงงานประเภทนี้เท่านั้น เพราะในความเป็นจริง รัฐบาลก็ไม่สามารถรับรองได้ว่า เมื่อจบการศึกษาแล้ว นักศึกษาจบใหม่จะสามารถทำงานที่ไหนได้บ้าง และจะใช้ประโยชน์จากมาตรฐานวิชาชีพที่ได้รับการรับรองแล้วอย่างไร อีกทั้งควรตั้งศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคเพื่อเป็นแหล่งบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว และเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การศึกษาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มอีสานใต้ที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ และควรสร้างช่องทางให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายด้านการพัฒนาอาชีวศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนโอกาสของการเรียนอาชีวศึกษาแก่ผู้ปกครองประชาชน และนักเรียนโดยตรง รวมไปถึงควบคุมสื่อต่าง ๆ ในการนำเสนอข่าวสารด้านลบของอาชีวศึกษาไม่ให้มีมากเกินไป เพราะอาจทำให้สังคมมองอาชีวศึกษาในแง่ลบ

2. แนวทางความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ เป็นสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนในวิชาเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีสาขาวิชาอื่น ๆ อาทิ การบัญชี การโรงแรม ซึ่งเป็นสถานศึกษาแห่งเดียวในด้านการเกษตรที่มีบ้านพักรับรอง และโรงแรมขนาดเล็ก (รีสอร์ท) ในสถานศึกษา ใช้เป็นสถานที่ประกอบการรองรับการเข้าพักแรมของประชาชนทั่วไป และเปิดให้เช่าเพื่อจัดกิจกรรมทั่วไป เช่น งานสัมมนา งานประชุมเครือข่ายงานแต่งงาน งานเกษียณ เป็นต้น ทำให้นักเรียนได้สัมผัสการ

ทำงานในสถานที่จริงระหว่างเรียน เพราะยังไม่ถึงวิชาฝึกงานตามระบบทวิภาคี ทำให้นักเรียนมีความได้เปรียบในประสบการณ์การฝึกงานก่อนไปสู่สถานฝึกงานจริงที่ต่างจังหวัด (จังหวัดสระบุรีและจังหวัดชลบุรี)

วิทยาลัยได้เปิดโอกาสทางการศึกษาให้นักศึกษาต่างชาติในเขตพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยการให้ทุนสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งบางส่วนเป็นทุนการศึกษาของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ ที่มอบให้เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านควบคู่กับการฝึกทักษะภาษาไทย (การพูด อ่าน เขียน) ก่อน 1 ปี เพื่อปรับพื้นฐาน ก่อนลงเรียนแบบนักศึกษาปกติต่อไป ซึ่งเหตุผลสำคัญที่นักเรียนต่างชาติเลือกมาเรียนในวิทยาลัยนี้ เพราะมีการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับสาขาวิชาการโรงแรมมาเป็นอย่างดีโดยตลอด อีกทั้งทีมผู้บริหารและครูอาจารย์ยังเป็นผู้มีประสบการณ์ และเข้าใจในสถานการณ์การเรียนการสอน การฝึกงาน ทำให้สาขาวิชานี้ได้รับความนิยมมากพอสมควร สังเกตจากข้อมูลจำนวนนักศึกษา พบว่า มีนักศึกษาระดับปวช. 1 ประมาณ 60 คน ปวช. 2 จำนวน 40 คน ซึ่งฝึกงาน ณ โรงแรมรอยัลคัลฟ์ จังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่นักเรียนที่ฝึกงานในโรงแรมต่างจังหวัดจะได้รับค่าแรงวันละ 250 - 300 บาทต่อวัน ยังไม่นับรวมค่าปฏิบัติงานนอกเวลาราชการในวันหยุด และค่าทิปอื่น ๆ ที่ได้จากการทำงาน โดยสถานประกอบการจะจ่ายให้เป็นเงินเดือน อีกทั้งนักเรียนที่ผ่านการฝึกงานจะได้รับใบรับรองการผ่านงาน ทำให้บางคนได้โอกาสเข้าทำงานในสถานประกอบการนั้น ๆ หรือสถานประกอบการอื่น ๆ ได้ทันที

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายการเรียนการสอน ในสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมระหว่างวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา ยังไม่ปรากฏว่ามีความร่วมมือแต่อย่างใด ซึ่งทำให้โอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือความร่วมมือทางการศึกษาในสาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว ยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้ ซึ่งต่างกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่มีนักศึกษาชาวกัมพูชาเข้ามาเรียนในสาขาวิชาการท่องเที่ยวจำนวนมาก และนักศึกษาชาวกัมพูชาส่วนใหญ่มิมีความสามารถด้านภาษาอังกฤษค่อนข้างดี

รูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. รูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในสถาบันอาชีวศึกษา คือ การเกิดแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน

อย่างยั่งยืนในทุกภาคส่วน โดยจากการเก็บข้อมูล พบว่า

1.1 ควรพิจารณาเรื่องการโยกย้ายหรือเปลี่ยนผู้บริหารที่บ่อยครั้งจนเกินไป ซึ่งส่งผลให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนในด้านหลักสูตรขาดความต่อเนื่องในระยะยาว และไม่สามารถดำเนินนโยบายให้เป็นรูปธรรมได้ อีกทั้งนโยบายมักจะเปลี่ยนไปตามแนวคิดของผู้บริหารใหม่แต่ละคน ซึ่งทัศนคติของผู้บริหารบางคนมองว่า สาขาวิชาชีพที่เป็นทวิภาคีเป็นเรื่องที่ยุงยาก จึงไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

1.2 การศึกษาที่เน้นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพควรมีความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับผู้ประกอบการ เพราะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นการทำความร่วมมือหรือการทำสัญญาเป็นภาคีเครือข่ายด้านการศึกษา จึงถือเป็นกุญแจสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างองค์กรอีกด้วย

1.3 บทบาทผู้บริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญของการทำงานรูปแบบทวิภาคีความร่วมมือ หากผู้บริหารไม่สนใจกับการเจรจาเพื่อทำสัญญาในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ แต่มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของครูในสาขาวิชาเป็นผู้ดำเนินการ อาจทำให้การเจรจาพูดคุยไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะตกลงทำสัญญาความร่วมมือกันได้ เพราะครูไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในความร่วมมือ

อย่างไรก็ตาม แนวทางในการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เกิดความร่วมมือ มีดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกประสบการณ์ภายในจังหวัด สถานศึกษาควรจัดทำบัตรแม่คูกุเทศก์ท้องถิ่นให้นักเรียนในสาขาการท่องเที่ยว โดยระดับปวช. ใช้บัตรสีชมพู และระดับปวส. ใช้บัตรสีbronze เพื่อแสดงถึงความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ และสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลและบริบทภายในจังหวัดของตนเองเป็นสำคัญ

2) ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาเพื่อนบ้าน สถานศึกษาควรมีนโยบายที่จะให้นักเรียนสาขาการท่องเที่ยวและโรงแรมได้เรียนภาษากัมพูชาในระดับที่สูงขึ้น ถึงแม้ว่านักเรียนจะสามารถสื่อสารภาษาเขมรได้ดี แต่ไม่อาจอนุมานได้ว่าจะทุกคำศัพท์ หรือวิธีการใช้คำในภาษาเขมร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพิ่มเติม เพราะทางวิทยาลัยคาดหวังว่า หากนักเรียนใช้ภาษาเขมรได้อย่างถูกต้อง ก็สามารถเป็นผู้นำเที่ยวในฝั่งประเทศกัมพูชาได้เช่นเดียวกัน

3) จัดกิจกรรมด้านภาษาอังกฤษเพื่อสร้างความคุ้นเคยสถานศึกษาพยายามจัดกิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนมากขึ้น และได้เชิญเจ้าของภาษามาช่วยฝึกการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความกล้าที่จะพูดกับเจ้าของภาษามากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ยังมีการให้นักเรียนเข้าร่วมนำเสนอศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับการโรงแรมหน้าเสาธงทุก ๆ วัน เพื่อให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคย

4) การจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนรูปแบบใหม่เพื่อช่วยฝึกทักษะแก่นักเรียน ถือเป็นเรื่องที่สำคัญและหากครูเห็นว่าอุปกรณ์ใดมีมากเกินไปควรเสนอผู้บริหารให้เปลี่ยนรายการการจัดซื้อเป็นอุปกรณ์รูปแบบใหม่ได้ เพื่อให้นักเรียนได้มีอุปกรณ์ประเภทอื่น ๆ ที่หลากหลาย และเกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วน หรือการสร้างห้องปฏิบัติการในการเรียนรู้ก็ถือเป็นสิ่งที่จำเป็น

5) สถานประกอบการควรช่วยสร้างแรงจูงใจ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนอาชีวศึกษาได้เข้าไปฝึกงานในสถานประกอบการที่มีระดับ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ที่ดีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะโรงแรมหรือสถานประกอบการที่ต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพ ฉะนั้นการฝึกงานในสถานประกอบการที่มีคุณภาพจะช่วยสร้างแรงงานที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสถานประกอบการเป็นอย่างมาก แต่การฝึกงานเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพนั้นสถานประกอบการควรให้ความสำคัญและส่งเสริมแรงจูงใจต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น ขอยกตัวอย่างเช่น ด้านบัญชีและคำปลีก ที่บริษัท ซีพีออลล์ ได้เข้ามาส่งเสริมการเรียนการสอน รวมถึงการฝึกงานในเซเว่นอีเลฟเว่น (7-Eleven) ทำให้นักเรียนเกิดรายได้ และมีความพึงพอใจต่อการเรียนในสาขาวิชาชีพ อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองอีกด้วย

6) จังหวัดมีการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การฝึกทักษะให้กับนักเรียนอาชีวศึกษา โดยเฉพาะจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีการจัดกิจกรรมระดับชาติเป็นประจำ มีนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้าสู่จังหวัดบุรีรัมย์มากมาย ทำให้สถานศึกษาที่มีนักเรียนสายบริการ ทั้งสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมต่างส่งนักเรียนไปช่วยงานเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง นักเรียนจึงได้มีโอกาสฝึกทักษะในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น ทักษะด้านภาษา การบริการ นอกจากนี้ นักเรียนยังมีรายได้จากการเข้าไปทำงานอย่างน้อยวันละ 300 - 1,000 บาท ซึ่งน้อยนักที่จังหวัดอื่น ๆ จะได้รับโอกาสแบบนี้

2. รูปแบบความร่วมมือกับประเทศกัมพูชา พบว่ามี 3 ระดับสำคัญ ได้แก่

2.1 ระดับท้องถิ่น ควรมีการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้นำในเขตพื้นที่ชายแดนทั้งสองฝั่ง การเปลี่ยนผู้บริหารในท้องถิ่นบ่อยครั้ง เช่น นายอำเภอ นายกเทศมนตรี ทำให้การดำเนินนโยบายเชิงความสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจทำให้การเจรจา/ประสานงานหรือสร้างความสัมพันธ์ในเชิงลึกเกี่ยวกับการศึกษา การทำงาน และด้านอื่น ๆ ต้องหยุดชะงักตามไปด้วย

2.2 ระดับรัฐบาล ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเทศเพื่อให้สถานศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ รวมถึงระบบการศึกษาของกันและกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนา ร่วมกันระหว่างชายแดนอย่างยั่งยืน ควรมีการแลกเปลี่ยนผู้เรียนระหว่างไทย - กัมพูชา เพื่อปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมที่ต่างกันระหว่างนักศึกษาต่างชาติ

2.3 ระดับ กระทรวง กรม และสำนัก ควรพิจารณาบทบาทหน้าที่ตนเอง เพราะเจ้าหน้าที่บางคนยังไม่มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง และอาจยังไม่มีความรู้ที่ครอบคลุมในเนื้อหาของการพัฒนาทางการศึกษา

นอกจากนี้ ควรเพิ่มภาคบริการที่ดีและมีมาตรฐานบริเวณชายแดน เพราะปัจจุบันชาวกัมพูชาที่เข้ามาท่องเที่ยวฝั่งประเทศไทยบริเวณด่านช่องจอม หรือแหล่งท่องเที่ยวบนเขาศาลา (วัดเขาศาลา อตุลฐานะจาโร) และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ข้ามไปฝั่งประเทศกัมพูชาก็เพียงไปเล่นคาสิโน ไอสมิต และไปตลาดช่องจอม แต่ทว่าร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรมที่พัก รวมถึงการบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามด่านชายแดนมีน้อย ทำให้การไปมาระหว่างชายแดนไทย - กัมพูชา เป็นเพียงการข้ามแดนผ่านไปมาเท่านั้น

ดังนั้น จากสภาพปัญหาภาพรวมในปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรการท่องเที่ยวและการโรงแรมในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ - บุรีรัมย์ ทำให้เกิดการกระจุกตัวของภาคการท่องเที่ยวและโรงแรมในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงทำให้ในจังหวัดสุรินทร์นักเรียนขาดโอกาสในหลาย ๆ ด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวทางส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญของบุคลากรอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า จากการที่คณะรัฐมนตรีมีมติสั่งการให้หลายหน่วยงานเข้าช่วยกันแก้ไขปัญหาการขาดแคลนมัคคุเทศก์ พร้อมพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

ในรูปแบบของอุตสาหกรรมท้องถิ่นเพื่อตอบโจทย์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวท้องถิ่นที่จำแนกตามประเภทการท่องเที่ยว โดยให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เข้ามาสนับสนุน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เพื่อพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว รวมทั้งสนับสนุนการบูรณาการงานวิจัยร่วมกันระหว่างบุคลากรอาชีวศึกษาและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อพัฒนากำลังคนในสายอาชีพให้มีขีดความสามารถและสมรรถนะสูงเพิ่มขึ้น รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนชนบทฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว (Ministry of Education, 2017) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถาบันอาชีวศึกษาในเขตชายแดนติดต่อจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ จะได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน คือ 1) การขาดการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม แม้ว่าจะเป็นเขตพื้นที่ท่องเที่ยวชั้นนำของประเทศ ดังนั้นจึงควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อรองรับในเรื่องนี้ให้มากขึ้น 2) สถานศึกษาในพื้นที่ควรเน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันให้มากขึ้น เพื่อปรับทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้ไปในทิศทางเดียวกัน 3) การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเด็นต่างๆ เช่น ด้านงบประมาณของสถานศึกษาโดยวัดจากจำนวนผู้เรียน จำนวนคะแนนของการแข่งขันทักษะในระดับต่าง ๆ ทั้งที่ครูในสถานศึกษาทำงานเท่ากัน แต่เกณฑ์การแจกจ่ายงบประมาณกลับไปลงที่สถานศึกษาขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมมากอยู่แล้ว แต่สถานศึกษาขนาดเล็กที่ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ เงินจ้างงาน กลับไม่ได้รับการสนับสนุนในระดับที่ดี 4) การพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษามีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาทั้งระบบ เช่น การส่งหรือการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมอบรม/สัมมนาเพื่อพัฒนาตนเอง ควรกระจายผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนให้ทั่วถึงทุกคนในสาขา เพื่อให้บุคลากรครูได้มีโอกาสพัฒนาทักษะ เพราะส่วนใหญ่นำไปที่คนที่เข้าราชการก่อน ทำให้ครูที่เป็นพนักงานราชการ ครูอัตราจ้าง/ครูจ้างสอนไม่มีโอกาสในการพัฒนาตนเองเท่าที่ควร 5) ค่าตอบแทนของการเป็นครูสายอาชีวศึกษาถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับสายอื่น ๆ บางคนอาจจะเพียง 9,000 บาทต่อเดือน หากเทียบกับค่าแรงขั้นต่ำของประเทศ คือ 15,000 บาทต่อเดือน ดังนั้น การหาคนที่เข้ามาเป็นครูทั้งครูจ้างสอน ครูอัตราจ้างจึงหาได้ยากมาก

6) ควรเร่งเพิ่มอัตราจำนวนครูผู้สอนในสาขาวิชาการโรงแรมและท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น ด้วยการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตร และเปิดรับสมัครครูสายการโรงแรมโดยตรง เพื่อจะได้บุคลากรที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูในสายการโรงแรมเข้ามาปฏิบัติการสอนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. แนวทางรูปแบบความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เขตชายแดนติดต่อจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ รูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในสถาบันอาชีวศึกษา คือ การสร้างแนวทางในการพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืนที่ทุกภาคส่วนในองค์กรและในประเทศต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมได้แก่ บทบาทของผู้บริหารในการดำเนินนโยบายการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เป็นรูปธรรม การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายภายนอกเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน การส่งเสริมทักษะวิชาชีพเพื่อให้เป็นอาชีพที่มั่นคงในอนาคตของนักเรียน การแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดสรรงบประมาณรวมถึงจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เพียงพอต่อการฝึกทักษะในการเรียนการสอน และจังหวัดควรมีการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การฝึกทักษะแก่นักเรียนอาชีวะ เห็นได้อย่างชัดเจนคือจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีการจัดกิจกรรมระดับชาติบ่อยครั้ง

รูปแบบความร่วมมือกับประเทศกัมพูชา ควรมีการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้นำในเขตพื้นที่ชายแดนทั้งสองฝั่งรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเทศเพื่อให้สถานศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการและระบบการศึกษาของกันและกัน ผู้บริหารประเทศในระดับกระทรวง กรม และสำนัก ควรพิจารณาบทบาทหน้าที่ตนเอง เพราะบางคนไม่มีความเข้าใจในหน้าที่และไม่มีความรู้ที่ครอบคลุมในเนื้อหาของการพัฒนาการศึกษาอาชีวะชายแดน และรัฐบาลควรเพิ่มภาคบริการที่ดีและมีมาตรฐานบริเวณชายแดน เนื่องจากปัจจุบันประชาชนที่มาจากประเทศกัมพูชาข้ามมาประเทศไทย คือ ประชาชนที่เข้ามาเที่ยวด่านช่องจอมเท่านั้น

ด้วยจังหวัดบุรีรัมย์มีผู้นำในการดูแลและพัฒนาจังหวัดที่มีทิศทางชัดเจนเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเห็นได้จากการจัดงานต่างๆ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและการบริการ อาทิ งานภูเขาไฟกระโดง การจัดการแข่งขัน MotoGP เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมหลายๆ อย่างมุ่งเป้าเพื่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองท่องเที่ยวการกีฬาเป็นสำคัญ

ปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์ถือเป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดน และยังมีการโฆษณาส่งเสริมการท่องเที่ยวมากมาย และจากนโยบายของส่วนราชการที่เน้นให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดท่องเที่ยวของอีสานตอนล่าง ดังนั้น โอกาสของอาชีวศึกษาที่จะมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชายแดน คือ การฝึกฝนให้นักเรียนอาชีวศึกษาในสาขาการโรงแรม เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการท่องเที่ยวชายแดน เพื่อเปิดโอกาสการเป็นผู้นำเกี่ยวกับการสร้างรายได้แก่ประเทศในแถบพื้นที่นี้ อาจมีความเป็นไปได้หากจังหวัดบุรีรัมย์จะมีการพัฒนาศูนย์การท่องเที่ยวชายแดนเพื่อสร้างคนเก่ง มีความรู้ความสามารถเพื่อสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งสถานประกอบการและสถานที่ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชายแดนในเขตพื้นที่ไทย - กัมพูชา และจะต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่จำเป็นตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในแต่ละจังหวัด ควรได้รับการพัฒนาให้พร้อมใช้ และทันสมัย ไม่ใช่เพียงจังหวัดบุรีรัมย์เพียงแห่งเดียว จังหวัดอื่น ๆ ก็ต้องเร่งพัฒนาด้วย รวมทั้งเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ควรพัฒนาเพื่อให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวที่ไม่หยุดแต่เพียงจุดเดียว

การกระตุ้นให้ผู้มีระดับจังหวัด ควรพิจารณาจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดของตนเองและยกระดับการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจจังหวัด ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งในด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น พื้นที่อำเภอศีขรภูมิ ซึ่งมีปราสาทศีขรภูมิเป็นจุดท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับแหล่งท่องเที่ยว น้อยมาก ซึ่งปัญหานี้เกิดจากหลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่เอื้ออำนวย เพราะตารางเรียนในวิชาหลักต่าง ๆ ไม่มีช่องว่างให้แทรกเนื้อหาของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงเข้าไปได้

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ภาครัฐ เอกชน และประชาชน ควรช่วยกันปรับปรุงและพัฒนาให้ภาคบริการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และเติบโตอย่างยั่งยืน สร้างสมดุลระหว่างประโยชน์ด้านรายได้กับต้นทุนทางเศรษฐกิจ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และความมั่นคง ประเทศไทยควรเร่งสร้างพันธมิตรภายใต้แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) โดยเฉพาะกับ

ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวให้กว้างขึ้น ลดปัญหาและอุปสรรคในการข้ามแดน รวมถึงการเตรียมความพร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และการสร้างอาเซียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกให้เกิดขึ้นจริง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ท้ายที่สุดคือ การพัฒนาและการให้ความรู้แก่ประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในเชิงของทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรมุ่งส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพในประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นมาตรฐานสากล เพื่อให้เกิดการยอมรับในมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันอัตราครูผู้สอนในสายอาชีวศึกษามีจำนวนน้อยลงมาก โดยเฉพาะครูที่เชี่ยวชาญการสอนในสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรม และในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ เนื่องจากส่วนกลางไม่ได้เปิดให้มีการสอบบรรจุครูใหม่มาแทนที่คนเก่าที่เกษียณอายุ ดังนั้น ภาครัฐควรเร่งหาแนวทางเพิ่มจำนวนครูผู้สอนที่มีศักยภาพด้านวิชาชีพเข้ามาสอนในสายอาชีวศึกษา โดยการสร้างแหล่งผลิตครูที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในสายอาชีวศึกษาโดยเฉพาะ เนื่องจากปัจจุบันครูที่เข้ามาทำหน้าที่สอนส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในสาขาเฉพาะ (จบตรงตามสาขาที่สอน) แต่ไม่ได้จบสาขาศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่มีใบประกอบวิชาชีพครูตามที่รัฐบาลกำหนดมาตรฐานไว้ ทำให้อาชีวศึกษาไม่สามารถจ้างและบรรจุครูเหล่านี้เข้าเป็นบุคลากรประจำของสถานศึกษาได้ จึงกลายเป็นปัญหาของการที่ไม่มีครูที่เชี่ยวชาญหรือจบสายตรงมาสอนในสาขางานด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม และสาขางานอื่น ๆ ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนสาขาวิชาชีพการท่องเที่ยวและการโรงแรม นอกจากจะมุ่งเน้นการผลิตแรงงานที่มีศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานแล้ว ควรมุ่งเน้นการสร้างผู้ประกอบการมือใหม่ที่สนใจประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ เพื่อให้เกิดความสมดุลในการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ตามนโยบายรัฐบาล ซึ่งตามแนวชายแดน

ยังมีพื้นที่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกจำนวนมาก อีกทั้งสถานศึกษาควรเร่งทำความเข้าใจต่อผู้ประกอบการและสังคมส่วนใหญ่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเรียนในสายอาชีพศึกษาที่หลายคนยังมองว่าอาชีพศึกษา คือ ระบบการศึกษาชั้นรองของสังคมเมื่อเทียบกับสายสามัญ ซึ่งต้องปรับความคิดใหม่ว่า การเรียนอาชีพศึกษาเมื่อเรียนจบแล้วมีงานทำไม่ตกงานแน่นอน ในระหว่างเรียนมีรายได้จากการฝึกงานหรือปฏิบัติงาน มีสถานประกอบการให้การยอมรับ จองตัวเข้าทำงาน อีกทั้งยังมีรายได้จากการทำงานต่อเดือนที่สูงกว่าคนทั่วไป เพราะมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่อันเกิดจากการฝึกทักษะระหว่างเรียนจากทั้งหมดที่กล่าวมา จึงควรเป็นเหตุผลทำให้ผู้ประกอบการมองภาพของอาชีพศึกษาในทางที่ดีขึ้น

References

Bureau of International Cooperation. (n.d.). **Educational Cooperation with the Kingdom of Cambodia** (ความร่วมมือด้านการศึกษากับราชอาณาจักรกัมพูชา). [Online]. Retrieved April 18, 2019 from www.bic.moe.go.th/index.php/twi-pakee-menu/sea-menu/item/3620-cambodia-education-cooperation-2013-10-17

Buriram Provincial Statistical Office. (2017). **Statistics and Information of the Area Administration: Tourism** (ข้อมูลสถิติและสารสนเทศการบริหารระดับพื้นที่ : ท่องเที่ยว). [Online]. Retrieved April 2, 2019 from http://buriram.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=165&Itemid=583

Buriramguru. (2019). **Open Tourist Statistics of Buriram 2009-2018** (เปิดสถิตินักท่องเที่ยวเยือนเมืองบุรีรัมย์

2552-2561). [Online]. Retrieved April 2, 2019 from www.buriramguru.com/traffic-tourist-buriram-2010-2018/

Ministry of Education. (2017). **Vocational Expedites to Build Manpower to Support Tourism** (อาชีพะเร่งสร้างกำลังคนรองรับการท่องเที่ยว). [Online]. Retrieved October 21, 2020 from www.moe.go.th/อาชีพะเร่งสร้างกำลังคน

Ministry of Foreign Affairs. (2014). **Labor and Professional Skills Building Project in Cambodia, Lao PDR and Myanmar** (โครงการสร้างทักษะแรงงานและวิชาชีพในกัมพูชา สปป.ลาว และเมียนมา). [Online]. Retrieved April 18, 2019 from www.mfa.go.th/main/th/media-center/14/44612

Surin Provincial Statistical Office. (2018). **Provincial Important Information** (ข้อมูลที่สำคัญของจังหวัด). [Online]. Retrieved April 1, 2019 from http://surin.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1149:2019-09-23-03-45-43&catid=125:2018-10-10-10-38-11&Itemid=590

Technologychaoban. (2017). **'Vocational' Research, Production of Tourism Feeders, Increase Skills, Service Standards, Andaman area- NATO Center** ('อาชีพะ' วิจัย ผลิตคนป้อนท่องเที่ยว เพิ่มทักษะมาตรฐานการบริการ น่าน่อง พท.อันดามัน-ศูนย์ฯ หน่าโต). [Online]. Retrieved November 15, 2019 from www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_29816